

saattaa ne kuninkaan tietoon. Se, kuinka laajasta ilmiöstä puhumme silloin, kun profetiaa ei liitetä kuningasinstituutioon, on tärkeä kysymys yrittäessämme ymmärtää Vanhan testamentin profeettakirjojen luonnetta. Vanhan testamentin profetiat liittyvät toisinaan kiinteästi kuningasinstituutioon, mutta monet teksteistä ovat siitä myös selvästi irrallaan. Onko syynä se, että tekstimateriaalia on työstetty ajan myötä, vai ovatko tekstit esimerkiksi toisenlaisesta traditiosta, jossa profetia alun perin kohdistettiin kansalle tai jumalanpalvelukseen kokoontuneelle seurakunnalle? Toinen paljon hankalampi metodologinen ongelma on se, millaista materiaalia profeettakirjojen redaktorilla oli käytettävissä. Kysymys koskee myös sitä, oliko redaktoreita useita. Oliko redaktorin tuntema materiaali lähinnä suullista vai erillisiä kirjallisia tekstejä? Missä määrin kirjan redaktori on pyrkinyt tallettamaan tuntemansa materiaalin, ja mikä on ollut hänen oma osuutensa tekstin toimittamisessa?

Lähtökohtaisesti monet näistä kysymyksistä ovat avoimia, ja siksi tutkijoilla on erilaisia käsityksiä profeettakirjojen syntyproesseista. Nissisen kirjan arvo on juuri siinä, että se antaa tähän pulmalliseen tilanteeseen paljon tärkeää vertailevaa materiaalia muinaisesta Mesopotamiasta ja kreikkalaisesta kulttuurista. Kaksi esille ottamaani ongelmaa eivät tietenkään ratkea Nissisen kirjan avulla yksiselitteisesti, mutta niiden käsittely syvennyy komparatiivisen materiaalin avulla.

Antti Laato
Vanhan testamentin eksegetiikan
ja judaistiikan professori
Åbo Akademi

RAINE HAIKARAINEN **Mystinen Maestro: Seppo A. Teinosen pitkä pyhiinvaellus. STKSJ 286. Kirjapaja ja Suomalainen Teologinen Kirjallisuusseura. Helsinki 2018. 500 s.**

Elämäkertateoksen arviointi ei ole koskaan helppo tehtävä. Vaikeinta se lienee silloin, kun pitäisi arvioida henkilön itse itsestään kirjoittamia muistelmia, ja ehkä ”helpointa” silloin, kun muistelmat on kirjoittanut joku täysin ulkopuolinen tutkija. Samaa ”helppoutta” ei kuitenkaan voi todeta muistelmien kirjoittajan osasta, varsinkaan jälkimmäisessä tapauksessa. Tämä koskee myös arvioitavana olevaa professori Seppo A. Teinosen (1924–1995) elämäkerta. Sen kirjoittaja, Raine Haikarainen, ei ole henkilökohtaisesti tuntenut Teinosta eikä hänellä myöskään ole ollut mahdollisuutta haastatella tutkimaansa henkilöä. Tehtävää on onneksi helpottanut Teinosen laaja kirjallinen tuotanto sekä muu säilynyt aikalaismateriaali. Myös mahdollisuus haastatella sekä Teinosen perheenjäseniä että hänet läheisesti tunteneita kollegoita, opiskelijoita ja muita henkilöitä on auttanut kirjailijaa avaamaan usein niin ristiriitaiseksi kuvattua ja mystiseksi jäänyttä miestä ja tämän ajattelua.

Työ on ollut vaativa, koska läpikäytävää materiaalia on ollut valtava määrä. Haikarainen on kuitenkin onnistunut tehtävässään erinomaisesti. Teinosen elämänvaiheita seurataan lapsuudesta elämän viimeisiin päiviin asti tarkasti dokumentoiden. Toki Teinosen persoona, hänen jälkeensä jättämät räväkät lausumat sekä monet muut mehevät anekdootit ja tarinat tarjoavat erinomaisia eväitä kiinnostavalle elämäkerralle. Mutta myös muistelmien kirjoittajalla on tärkeä osansa onnistumisessa: Haikarainen on lukenut tarkkaan lähdemateriaalinsa, löytänyt olennaisen ja onnistunut

pysäyttämään maanisen miehen menoa aina tarvittaessa.

”Jos haluatte tuntea minut, lukekaa kirjojani”, Teinonen on todennut. Näin Haikarainen on myös tehnyt. Tutustumalla pelkästään tiede- ja tietokirjailija Teinoseen pääsee sisälle hänen keskeisiin kiinnostuksen kohteisiinsa, joita riitti: missiologia, ekumenia, dogmatiikka, mystiikan teologia, mariologia, suuflainen mystiikka, kielet, matkaoppaat, härkätaistelut, Espanja, silakat, viini ja ruoka.

Muistelmateos avaa myös monia kiinnostavia näkökulmia 1960–1980-lukujen kirkolliseen elämään, kirkkoa ravistelleisiin kriiseihin ja kansainvälisten suhteiden kehittymiseen. Teinonen osallistui muun muassa kirkko- ja virkakäsitystä koskeviin keskusteluihin. Vatikaanin toisella konsiililla (1962–1965) oli ratkaiseva merkitys hänen teologisen ajattelunsa kehityksessä. Haikarainen kuvaa vetävästi, kuinka Teinosen suunnaton innostus päästä kokoukseen lopulta onnistui, kun hän keksi esittäytyä toimittajana. Motivaatiosta kertoo myös se, että hän otti virkavapaata assistenttuuristaan eli toimi palkattomana ”toimittajana” konsiilin ensimmäiset kolme kautta. Vasta neljännellä kaudella Teinonen sai virallisen tarkkailijan statuksen. Kiinnostavaa on myös laittomasti Suomeen salakuljetettujen ”salaisten asiakirjojen” sisältö ja kohtalo. Niitä suojeltiin kuin valtiosalaisuutta.

Teos tuo selkeästi ilmi myös akateemisen hyvä veli -järjestelmän. Tämä näkyy erityisesti Teinosen nopeassa urakehityksessä. Siitä huolimatta, että hän oli ilmeisen lahjakas, dosentuurinimityksen saaminen vain puoli vuotta väitöksen jälkeen herättää kysymyksiä. Professoreiksiin hänet nimitettiin kutsusta. Nimitykset ovat yllättäviä myös siinä mielessä, ettei Teinonen väitöskirjansa jälkeen tehnyt juurikaan varsinaista tieteellistä tutkimusta. Kokonaistuotannossakin kansainvälisiä tieteellisiä julkaisuja on vain

muutamia. Suurin osa tuotannosta on tieto- ja oppikirjoja. Mittavan mystiikan teologian klassikkojen käännoistyön hän aloitti vasta 1970-luvun loppupuolella ja jatkoi aina 1980-luvun puoliväliin asti.

”Joka eristyy, se edistyy” oli Teinosen usein toistama motto, jota hän toteutti työssään onnistuneesti. Muutot Jokioisiin ja myöhemmin Espanjan Andalusiaan olivat irtiotoja sosiaalisista lymppyröistä, valittavasti myös lapsista ja heidän perheistään. Teinosten perheen vahvimpia puolia ei ollut sosiaalinen kanssakäyminen, kuten tytär Marita on myöhemmin todennut. Haikarainen piirtää taitavasti myös kuvaa kaksijakoisesta Teinosesta: mielellään omaan rauhaansa työskentelemään vetäytyvästä erakosta, mutta tarpeen tullen seurallisesta herrasmiehestä.

Paikka paikoin Haikarainen onnistuu tuomaan esille myös perhe-elämän aiheuttamat haasteet, joihin kolmen lapsen isä ja koulutetun, työssä käyvän vaimon aviomies välttämättä joutui. Kaiken kaikkiaan teos piirtää kuvaa lapsilleen etäiseksi jääneestä isästä, ja lukijan sympatiat menevät täysin Riitalle. Esimerkiksi riittää Teinosen päätös lähteä kaksi kuukautta kestäneelle ekumeeniselle työleirille Betlehemiin, ja jättää työssä käyvä vaimo vasta vuoden ikäisen lapsen kanssa kotiin. Pelkkään matkustamiseen kului kuukauden päivät, ja määränpäässä odotti fyysisesti raskas työleiri. Olisiko isän paikka ollut sittenkin kotona? Riitta toimi myös miehensä tekstien oikolukijana, puhtaaksikirjoittajana ja kommentaattorina. Toisaalta yhteistyö on kaikesta päätellen ollut myös antoisaa: pariskunta julkaisi monia teoksia myöhemmin myös yhdessä.

Teinosen elämä nivoutui kiinteästi yli 20 vuoden ajan myös *Teologiseen Aikakauskirjaan*, ensin sen päätoimittajana, sitten pitkäaikaisena toimitusneuvoston jäsenenä. Hän uudisti aikakauskirjaa monella tapaa ja julkaisi siinä valtaosan artikkelituotannostaan. Teinonen

on ollut yksi lehden historian ahkerimmista kirja-arvioiden laatijoista. Haikarainen kiinnittää huomiota myös siihen, kuinka Teologinen Julkaisu-seura ry:tä perustaessaan Teinonen laati seuralle säännöt, joiden mukaan *Teologisen Aikakauskirjan* päätoimittaja (siis hän itse) muodosti yksin seurauhallituksen ja näin ollen vastasi sen toiminnasta ja taloudestakin yksin. Itse asiassa tämä erittäin kummallinen ja nykyisen yhdistyslain vastainen käytäntö poistettiin lopullisesti vasta 2000-luvun sääntömuutoksessa. Jotakin Teinosen merkityksestä lehdelle kertoo myös se, että hänen useita eroilmoituksiaan toimitusneuvoston jäsenyydestä ei hyväksytty. Hän sai tahtonsa läpi vasta, kun lähetti toimitukselle kortin härkätaistelijasta ja uhkasi seivästyksellä, ellei hänen eroanomustaan edelleenkään hyväksyttäisi. Eronsa jälkeen Teinonen laati lehdelle yhä kirja-arvioita.

Tutustuin Teinosen dogmatikan pääaineopiskelijana 1980-luvun puolivälissä. Osallistuin muun muassa hänen johtamaansa fransiskaanista spiritualiteettia käsittelevään tutkielmaseminaariin sekä seminaarimatkalle fransiskaanisäätökunnan syntysijoille Italian Assisiin. Kuten muistelmistakin käy ilmi, matkoille valmistauduttiin huolella. Meidän tuli suorittaa muun muassa italian kielen alkeiskurssi. Opin arvoisalta professoriltani monia muitakin Haikaraisen esille nostamia korostuksia: alttarin on oltava *versus populum*; konsekkroitujen ehtoollisaineiden sekoittaminen konsekkroimattomien joukkoon on pyhäinhäväisyys; kato-lisen kirkon ovet ovat aina auki satunnaisille kulkijoille ja siellä Kristus on aina läsnä (toisin kuin luterilaisessa kirkossa); olut on barbaarien, viini jumalten juoma. Bonaventuran ajattelua tutkineena on kuitenkin pakko oikoa Haikaraisen esittämä näkemys siitä, että Teinosen laatima selitysosa *Itinerarium mentis in Deum* -teoksen käännökseen olisi perusteellinen.

”En minä ihaille ketään. Minä olen nähnyt millaisia teologian

professorit ovat ja ihailu on loppu.” Sama koski ilmeisesti myös häntä itseään. Teinonen karttoi julkaisuutta eikä olisi koskaan omien sanojensa mukaan kirjoittanut muistelmiaan. Hän ei myöskään pitänyt päiväkirjaa Betlehemin matkaa ja työleiriä lukuun ottamatta. Teinonen olisikin ollut enemmän kuin hämillään siitä ”hypetyksestä”, jonka muistelmateoksen julkaiseminen ja juhlaseminaari taannoin herättivät. Joka tapauksessa hän on saanut arvoisensa elämäkerran.

Virpi Mäkinen, dos.
Teologisen etiikan ja
sosiaalietiikan yliopistonlehtori
Helsingin yliopisto

PANU PIHKALA
Päin helvettiä?:
Ympäristöahdistus ja toivo.
Helsinki: Kirjapaja 2017.
301 s.

Helsingin yliopistossa toimiva tutkija Panu Pihkala on kirjoittanut yleistajuisen johdantoteoksen ympäristöahdistuksen moniulotteisesta ilmiöstä. Ilmestyessään teos sai paljon kiinnostunutta huomiota mediassa, mikä kertoo aiheen ajankohtaisuudesta. Teosta voidaankin pitää uutena merkittävänä keskustelun-avauksena suomalaisessa ympäristökeskustelussa, jossa ilmaston- ja laajemmin ympäristömuutoksen henkisten vaikutusten arviointi on jäänyt paljolti sivuunsa. Aihe on aiemmin ollut varsin vaiettu, vaikka se koskettaa monia. Teos ei ole luonteeltaan ensisijaisesti teologinen, vaan monitieteellinen. Tämän vuoksi se on kiinnostava kaikille, jotka haluavat ymmärtää ympäristömuutoksen nostattamia tunteita ja asenteita. Erityisen kiinnostava se on ympäristökasvattajille, hengellisen työn tekijöille ja muille ihmisten kohtaamiseen perustuvan työn te-